

Nr 188.

Av herr **Lindhagen**, om en grundlagsrevision för vakthållning om demokrati i styrelsesättet med mera.

Ur de svårigheter, med vilka världen nu kämpar, träder statsförfattningarnas problem i förgrunden. Detta problem har tillika förenklats av den företeelse, som nu ligger oss närmast, nämligen motsättningen mellan »demokrati» och »diktatur». Inom stater såsom Sverige, vilka ännu leva under en demokratisk författnings formel och dessas gynnsamma återverkan på folkets levnadsförhållanden, slå vi oss till ro med att vi ej äro befryndade med diktaturerna.

Tidens frågor lösas emellertid icke slutgiltigt genom meningsutbyten om demokrati eller diktatur. Saken är väl den, att demokratierna framspringa ur diktaturernas misslyckanden och diktaturerna ur demokratiens, varom redan Sokrates erinrade. Under denna evolution uppstå skilda kulörer av både demokratier och diktaturer. Bakom allt detta ligga naturlagar, och då är det ganska lönlöst att allt för mycket bekymras över vad som i stort sker. Med andra ord, våra bemödanden att slå vakt om demokrati måste, så vitt jag förstår, likaledes taga naturlagarna i sin tjänst för att kunna gå till grunden och uträtta något.

Nu få vi skandinaver särskilt beröm för att vi kunnat slå vakt om vår demokrati och själva glädjas vi icke utan skäl över vårt »lyckliga läge». Det senare består emellertid, bland annat, i den ekonomiska sidsidan med bismak dock av allas strid mot alla. Likaså över vår frihet falla skuggor, från gammalt beroende samt exempelvis partiernas föga nogräknade kamp om makten. Därigenom förvillas vårt duktiga folk och undergräves dess möjligheter att höja sig till någon andens vikingaflykt ut över vidderna. Ett sådant tillstånd utgör en otillräcklig grundval för demokrati i god bemärkelse.

Stormakter särskilt ha av skilda anledningar svårare att sammanhålla sina stora folk och lägga band på förvillelser, som följa av stora lystmäten. De gå sålunda i spetsen både för nationalkrigen och erövringskrigen. Även inbördeskrigen härflyta merendels från dem. Det måste medgivas, att en småstat här befinner sig på en *lycklig efterkälke*. Men de blodiga farorna ligga även här på lur. Demokratiens växlande solvarv gå även de från vår mot vinter, om vi ej börja med oss själva för att ändra eller uppehålla kursen i tid i mån av möjligheter.

I *Ryssland* slog den inre revolutionen mot tsarväldets förtryck och oförmåga upp till sist som en återverkan av nederlagen i de stora nationalkrigen. Denna omvälvning började med försök till formaldemokrati och måste sluta

med en taktisk diktatur. Inga krig kunna föras utan en överbefälhavare, som alla måste lyda. Nu börjar den nya diktaturen efter sina våldsamma svårigheter själv förbereda ansatser för ett nytt styrelsesätt, som man tror småningom kunna utveckla sig i demokratisk riktning till och med i ett land, som ej var förberett genom något föregående liberalt styrelsesätt.

I *Tyskland* upplöstes ju riksdagen flera gånger under vädjan till dess unga demokrati att sända till riksdagen en demokratisk majoritet, på vilken kunde byggas en regering. Det misslyckades ju fullständigt. Då kom Hitler med sitt program, att Tyskland ej kunde återupprättas på grundvalen av fyrtio partier utan endast med ett parti, och att landet som en man borde resa sig ur nederlagets smäle. Detta program vann talat stor majoritet i landet. Det stod ju ock skrivet i stjärnorna, att Tyskland en gång skulle avskudda sig besegrarens ok. Det visade sig då, att den nya regimen kunde åstadkomma detta utan krig, vilket väl var en synnerlig lycka för Europa och en världshistorisk tilldragelse.

Uti *Italien* hade väl ej en diktatur kommit till stånd, ledd av en socialdemokrat, om ej majoriteten inom folket fruktat för ett blodigt inbördes krig såsom en enda inledning till en social revolution. En farhåga, som även sammansvetsade i Tyskland dem, som ägde något och framför allt ville bevara sina liv. Erfarenheterna från de blodiga upploppen från kommunister i Halle och annorstädes gav nog åtskillig vind åt den nuvarande regimen.

I *Asien* äro alla färgade raser eniga om ett gemensamt mål: avskuddandet av europeiska stormakters intresseanspråk och politiska övervälde. Japan anfäktas av ofrånkomliga påminnelser om kampen för livet i följd av överbefolkning och brist på råvaror. Kina är i sitt inre liv olyckligt på grund av överbefolkning, söndringar mellan provinser, guvernörer och generaler med mera. Indien tynges ned av överbefolkning och beroendet. Söndringen mellan hinduer och mohammedaner är även bekymmersam. I denna oroliga värld rör sig växelverkan mellan diktaturer under bekymmersamma epoker och famlanden mot demokrati under avspänning. Ett spel under regi av nödvändigheter och möjligheter.

Under denna historiska brottning mellan väpnade stormakter och hungerrande massor leva de små självständiga europeiska staterna jämförelsevis trygga och följaktligen även någorlunda demokratiskt, men som sagt på efterkälken. Med detta ord betecknas både deras ledband av stormakter och aningar, att tiden även för dem kan komma med hårt väder och följaktligen även med diktatur. *Vi svenskar sitta i det stora hela med armarna i kors i utrikespolitiken och önska oss att få vara neutrala eller åtminstone hålla oss borta från horisonternas öden och andra stora linjer, ehuru de intimt beröra även vår framtid.*

Må vi svenskar således icke, såsom nu sker, fortfarande *sorglöst drunkna i världens beröm över vår demokrati och lyckan att ha undgått diktatur.* Historien vimlar av omväxlingar, och även den svenska under inflytande av folkens kultur samt stormiga eller fredliga förhållanden. Det är farligt med detta smicker. Ty vi glömma, att diktaturen framgår ur en vunnen demo-

kratis bristande självtukt eller en folkledares bemödanden att nå makten, vilket som sagt även av Sokrates med styrka vitsordades.

Vidare må ej förglömmas, att den politiska demokratien är byggd på majoritetsavgöranden, d. v. s. *majoritetens diktatur*. Detta avgörande skulle ju ersätta det gamla vapenväldets befogenheter. Det betecknar således i alla fall ett högst betydande framsteg.

Men även majoriteterna kunna icke alltid vara av godo. Individualisten Goethe tog till så det förslög. »Ingenting», yttrade han, »är avskyvärdare än majoriteten, ty den består av några få kraftiga föregångare, av skälmar som accommodera sig, av svaga som assimilera sig och av massan, som linkar efter utan att ha en aning om, vad den vill.» Även individualisten Schiller satte frågetecken för begreppet »flertalet». Första kammarens framlidne talman, Hugo Hamilton, fällde däremot i sin liberala vår om folket i gemen det bekanta ordet: »Man säger att folket är lättlett, men försök att leda det baklänges.» I den opolitiska gråa vardagen är det väl oftast de menige, som oberörda av de mäktiges drabbningar, idogt lägga sten till sten för uppbyggande av kulturen. När maktbefogenheterna trampat i myrstackarna, bygga myrorna upp dem igen med tålmod. Det är nog rätt, som det sagts, att i det långa loppet är folkets röst Guds röst.

För att majoritetsväldet ej skall förivra sig och därigenom till sist upphäva sig självt fordras ädelmod och mildhet även i denna maktutövning, förstärkt med skydd för minoriteterna.

Låt oss således begynna med *granskning av vår egen majoritetsdemokrati*, innan den en dag står vid ingången till något, som i mycket påminner om en diktatur.

Ett minoritetsskydd för politiska minoriteter i sin egenskap av juridiska personer avsågs med genomförandet av de *proportionella valen*. De voro teoretiskt rättvisa men söndersmulade naturliga partibildningar och förkovrade den lilla egennyttans översvämmningar i statskonsten. Genom uppmuntran sålunda till en växande partisplittring har proportionalismen visat sig kunna bliva en förnämlig orsak till diktaturers uppkomst. Tyskland har givit ett skolexempel härpå. Flera nyval till riksdagen ägde rum för att ernå en regeringsduglig majoritet, vilket strandade på de valda representanternas söndersplittring i en mångfald partier.

I England med bibehållna enmansvalkretsar har partibildningen hållits nere till tre partier, som bör giva tillräckligt utrymme för väljarna med rätt för deras representanter att inom varje parlamentsparti framföra sina sårntressen.

På senare tider ha höjts rop efter *en stark regeringsmakt*. Rätt så, ty för att folket ej må förvillas, bör en regering veta, vad den vill och särskilt i de stora frågorna. Den bör ej tveka att framlägga sin allvarliga uppfattning utan att på förhand söka ängsligt göra sig underkunnig om vad som kan antagas gå igenom i riksdagen. Att falla på en stor fråga är en demokratisk uppgift för en stark regering. I jordfrågans lagvägar ha regeringarna särskilt efter 1924 visat sig svaga, i arbetslöshetsfrågan, bland annat, åter star-

ka. Jordfrågans lagvägar skulle snart få avslöja sin trolldom för undertryckta befolkningsklasser, om landet någon gång fick en regering, som förstod och vågade något effektivt för dem även genom lag.

I en föregående tid förkunnades, att *all makt skulle ligga i folkrepresentationen*. Även detta blir till sist en fara för demokratiens självbesinning.

Montesquieus' liberala statsförfattning, under vilken svenskarna ännu leva, tredelade maktutövningen för att åstadkomma en samverkande treenighet med undvikande av ett enda övervälde.

Enligt denna anvisning bör således eftersträvas *en stark regering och en stark riksdag*, som samverka självständigt med förståelse. Bortom och över båda står folket.

Med en sådan slutsats bör väl ett parti vid regeringsmakten ej sätta sin även riksdagsvalda statsminister eller någon av sina övriga även till riksdagen valda statsråd såsom *ordförande i riksdagspartiet* eller medlem och ordförande i dess förtroenderåd. Det är ett intressant men vidlyftigt kapitel att följa meningsbrytningarna och den skilda praktiken häri efter vänsterns genombrott och växlingarna i ministärer efter den tiden.

Att partiernas »ordförande» omvandlas till »ledare» har förmodligen skett därför, att de förra med partiväsandets utveckling utbildade sig just därtill för att kunna bättre sammanhålla leden i de växande partistriderna. Denna lilla tidsbild är ock ett varsel om en demokratis hotande vandring i vår upplösta tid mot diktatur.

De *enskilda riksdagsmännens oberoende* utan hänsyn till partianslutning är garanterat i riksdagsordningens stadganden om fri motionsrätt och fri yttranderätt. Naturligtvis varje ledamot obetaget, att hos sitt partis överordnade söka råd och upplysningar, ifall han behöver dem och tror, att dessa överordnade äga kompetens på området. En hel eller halv befallning till dem om en sådan hänvändelse är ju icke laglig, i sak obehörig och i praktiken ganska oöverkomlig.

En förnämlig demokratisk institution är vår konstitutionella praxis om *interpellationsrätt* för varje riksdagsmedlem, och denna rätts tillämpning så, att den i regel beviljas och bör besvaras av vederbörande statsråd, oberoende av interpellantens åskådningssätt och förmenta betydelse. Endast undantagsvis vägra kamrarna interpellations framställande. Och lika sällan har ett statsråd tillåtit sig att ej besvara den på det ena eller andra sättet.

Emellertid har på sista tiden framträtt en ny företeelse, att en beviljad interpellation ej besvaras. Även enskilt meddelande härom till talmannen eller interpellanten härom anses ej behöva förekomma. Nämda underlåtenhet att besvara interpellation har förekommit från flera statsråd och i båda kamrarna. Denna nya antidemokratiska praxis har väckt uppmärksamhet och ogillande på skilda håll.

Även talmanskapet i första kammaren har enskilt beklagat förhållandet. Vid första kammarens sista plenum den 15 juni 1935 beviljade talmannen mig rätt att till protokollet anmäla detta förhållande, så vitt rörde vissa av mig med kammarens tillstånd väckta interpellationer i allvarliga aktuella frå-

gor. Denna befogenhet grundades på grundlagens stadgande om rätt för varje riksdagsman att fritt yttra sig även om lagligheten av allt, som inom kammaren tilldrager sig. En olaglighet var nämligen begången genom att icke ens vid sista erbjudna tillfället under riksdagen gå interpellanten och kammaren till mötes.

Liberalismens parlament var, bildligt talat, byggt på att utgöra *ett andligt åkerbruk* med fria småbrukare. Det blir ingen lätt sak i något land, att i tidens oro och partiernas kamp om makten skydda det ursprungliga idealet för att mer eller mindre, fortfarande bildligt talat, nedsjunka inom alla partier till något som ibland kan påminna om »boskapsskötsel», såsom det en gång frispråkigt varnades.

Den gamla *romerska republiken* sökte lösa sin författningsfråga genom en kombination av diktatur och demokrati. Två diktatoriska konsulter valdes men blott för två år i sänder. Såsom komplement till dem korades två folktribuner för att hålla tummen på de två diktatorerna. Det var ett praktiskt folk. Den lösningen skulle kanske under Europas nuvarande kris kunna passa mångestädes bättre än de nuvarande?

*

I 56 § riksdagsordningen infördes 1921 nyheten av ett omedelbart demokratiskt samarbete mellan regering och riksdag. Därmed var, skriver nyligen dåvarande statsministern Edén, »den stora demokratiseringen, som begynts vid urtima riksdagen 1918, fulländad. Det demokratiska initiativet lades dock helt i Konungens hand. Då han fann det lämpligt att i fråga, som angår rikets förhållande till främmande makt eller annat ärende av större allmänt intresse, göra muntligt meddelande till riksdagen, så kunde det ske genom meddelandets framförande av någon förordnad statsrådsledamot i vardera kammaren. Det är i nåder ej förmenat ledamot av kammare att yttra sig över meddelandet. Detta skedde någon gång under första tiden, dock alltid enligt Konungens bestämmande inom lyckta dörrar. Även i de mest oförargliga saker höllos dörrarna lyckta. I protokollet upptages endast namnet på talarna, men ingenting om vad som sagts vare sig från regeringens eller talarnas sida!

Den andra delen av den stora demokratiseringen var inrättandet av utrikesnämnden. Efter ett flitigt motionerande av mig efter dess införande och med stöd ett år av en kungl. proposition har nämndens främlingsskap för demokrati år 1936 lett till beslut av riksdagen om införande i stället av ett utrikesutskott.

Samtidigt har ägt rum ett förnyat motionerande från min sida med erinringar om det ovan skildrade regeringsmeddelandets främlingsskap för demokratien. Men ännu har riksdagen ej velat resa sig mot regeringens ensidiga gottfinnande enligt en värdelös författning.

När nu ett utrikesutskott definitivt kommit till, kan möjligen efter tålmod något decennium även det i 56 § riksdagsordningen stadgade slavdömet kunna börja att dragas under tvivelsmål.

Om en författningsrevision har motionerats under långliga tider i riksdagen från olika håll i detaljfrågor och om konstitutionen i dess hela vidd. Av mig i senare syftet särdeles vidlyftigt år 1917 (motionen II: 289) samt kortfattat år 1935 (motionen I: 243). Motionen av 1917 sammanfattades i följande principiella hemställan: »att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbeta förslag till en revision av grundlagarna och därmed sammanhängande författningar i syfte att den svenska konstitutionen *i den nya tid, som bör komma*, må bättre än hittills uppbyggas på rätten i stället för makten, på folkupplysning och självstyrelse i stället för lydnad under auktoriteter eller med andra ord på *en ordning, som i statslivet möjliggör, skyddar och värdesätter även den egna personlighetens inre utveckling och den andliga friheten för alla samt sålunda bereder rum för demokratiska människor i de demokratiska ordningarna.*»

I den äldre författningen ville man bereda *folkrepresentanterna tillfälle att göra sig gällande såsom personligheter.*

I grundlagen, demokratiens magna karta, stod det fritt att påkalla ändringar utan någon inskränkning i *motionstiden*. De till namn och organisation nu gammalmodiga tillfälliga utskotten bestodos emellertid en honnör genom att omgärdas med en längre motionstid, därför att »tillfällena» ansågos kunna inträffa icke blott i början utan även längre fram under riksdagen. I utskottens betänkanden ansågos kamrarnas medlemmar böra ha omedelbart för ögonen vad vederbörande motionär menat. Därför intogos eller refererades motiveringen i betänkandena.

Sådan omtanke om folkrepresentanternas vederhäftighet i inläggen och besluten har småningom utrotats. Motiveringarna äro av hänsyn till tryckningskostnaderna — själva sättningen kan ju dock stå kvar på tryckeriet — borta ur betänkandena. De olika på förenämnda sakskaäl grundade motions-tiderna ha ock försvunnit och likriktat förlagts till riksdagens början. Detta för att påskynda avgörandena och möjligen förminska tillströmningen av motioner. Riksdagen har därigenom ej i någon mån förkortats, som mången i förväg förespått, av dylika små beräkningar. Men avdemokratiseringen genom de individuella medlemmarnas inställning att vid avgörandena i blinda följa förtroendemän och experter med imponerande rang har förkovrats.

De *högljudda privata överläggningarna och samspråken* mellan kotterier under debatterna vid plenisalens stora utgång eller annorstädes uppe i bakgrunderna av salen fortfara oförminskat till läktarnas förvåning. Detta trots den nya bestämmelsen om talmännens plikt att upprätthålla lugn och stillhet under överläggningarna och möjliggöra för medlemmarna att själva tala och kunna höra varandra med effekt och bevarat intresse för själva saken.

Ärenden som slumpvis förekomma under så kallad lunchtid inför tomma bänkar eller vid sessionens början, innan ledamöterna hunnit samla sig, eller på sena nattimmar, då det av många anses, att målsmännen för ärenden, som då förekomma, ha skyldighet att avstå från att behörigen bevaka de

realiteter för folket, som de representera — allt detta och annat sådant sprider ej någon glans över demokratien.

*

Nåväl, slika företeelser ha sin huvudsakliga grund i tidens jäkt, riksdagens överansträngningar och tidens avskrivningar av demokratiens andliga kapitaltillgångar. Men därför behöver ju icke det hela i otid utmyнна i anarki och försummelse av angelägenheter, som icke äro våra egna utan folkets. Den svenska riksdagsmannen är av ett förnämligt virke ännu i dag liksom alltid tillförne. Grundlagar och obetänksam konstitutionell praxis böra icke tillåtas att även hos oss giva skäl för Ciceros yttrande i en tid av Roms förfall: »Senatorerna äro goda människor, men senaten är ett odjur.» D. v. s. den kan bliva något ditåt, om vi ej hålla tillräcklig vakt om vår gamla författning, att »land skall med lag byggas».

Det sagda är en axplockning ur samförståndets och de övriga demokratiska grundsatsernas utsikter på de politiska vädjobanorna och ställningstagande till de uppväxande diktaturerna. Faran för vår politiska frihet ligger på lur även ur demokratiens obenägenhet, kanske oförmåga i åtskilligt, att i sin nuvarande epok lyssna till det historiska rådet från oraklet i Delfi: »*Känn dig själv!*»

*

Förutom vad ovan erinrats om antidemokratiska skuggor, ansluta sig även sådana *olösta frågor såsom förstakammarproblemet och pressens reformering* såsom av mig vid skilda tillfällen påkallats i riksdagen, utrensning av föråldrade inslag och fyllande av luckor inför vår tids kynne. En angelägenhet av vikt för demokratien är även, att *konstitutionsutskottet återföres till sin gamla uppgift* att lägga fram allvarliga, mångsynta och framåtskådande betänkanden om konstitutionens brottningar med nya tidsförhållanden. Utskottet har ju därför också satts främst bland utskotten och ensam erhållit en obegränsad initiativrätt på det konstitutionella området.

Utskottets betänkanden äro sedan länge de kortaste och minst sägande av alla utskottsutlåtanden, beroende kanske i viss mån på konstitutionens orörlighet i motsats mot dagsfrågornas rörliga spel.

Men i dessa tider, då med världskriget och dess efterverkan, Europas konstitutioner skakas i sina grundvalar, väntar landet på utskottets begagnande av sin uppfordrande initiativrätt för klargörande framställningar efter utskottets mening, om vad nya tider hära i sitt sköte även för oss. Utskottet har ett stort ansvar särskilt för vakthållning av vår demokrati och dess själv-tukt, vilket ej sker med korslagda armar. Allra minst bör det få ifrågakomma, att utskottet inför framställningar om en ny tids påfrestningar svarar mer kortfattat än någonsin med att de äro »opraktiska» i gamla tiders ögon såsom om ingenting hänt. Först i debatterna i första kammaren framträder visserligen utskottets värtalige och principfaste ordförande med intressanta utläggningar i vissa betydelsefulla detaljer.

Slutligen är det obegripligt, varför de två kamrarnas *tillfälliga utskott* ej kunna få sammanslutas till ett eller två nya ständiga utskott, vilka sålunda få övertaga både propositioner och motioner till samtidig behandling i båda kamrarna uti de ärenden, som pläga hänvisas till utskotten. Dessa röra sig till allra största delen om konstanta och ingalunda tillfälliga angelägenheter. Och även tillfälliga behov kunna ju vara förtjänta av bägge kamrarnas uppmärksamhet utan beskärning. Utrikesärendena bliva nu äntligen befriade från en sådan undervärdering. De andra komma en gång också att följa efter. Och varför kan det då icke få ske snart?

Återkommande motioner påminna om missförhållandet och däribland landshövding Gustav Roos' omfattande utredning i första kammaren. Det är tråkigt för demokratin, om den visar sig oförmögen även för måttfulla uppgifter som de tillfälliga utskottens problem.

*

Nu har emellertid genom *den nya ministärbildningen* någonting inträffat, som sticker av mot utvecklingens vardagliga gång i landet.

Ett par dagar efter den nämnda regeringsbildningen sammanträffade jag utanför Rosenbads restaurang med Erik Röing, den nu bortgångne entusiasterna i liberal politik. Han var på väg till frisinnade klubbens möte därstädes för diskussion om den nya ministären. Han frågade mig, om jag såsom gammal medlem kom med. Tyvärr var jag förhindrad. Då sporde Röing med ett gripande allvar i blicken: tycker du inte, att det är underliga tider vi leva i? Jo, visserligen, blev svaret. Och så skildes vi för sista gången.

Ja, som sagt, något ganska underligt har verkligen inträffat. Det traditionella partimaskineriet har bytt ansikte. En lystring har blixtrat fram mot *partiväsandets urartning* med en strimma av eventuella utsikter för en samlande realpolitik i utbyte mot en fortsatt icke minst för demokratin alltför upplösande partipolitik. De konservativa och liberala partiernas moderation inför denna nyhet är väl också ett resultat av den plötsliga ljusningen från *två ledande partiers* självövertvinnelser.

Det bör villigt medgivas, att möjligheter till en sådan samling och moderation grundlagts av *alla ledande partiers självansvar* under arbetslöshetens ofärd och vid inskridandet mot de för landet äventyrliga underpriserna på jordbruksprodukter. Nu har berörda samförstånd ytterligare utkristalliserats med försök till en regelrätt samlad statskonst i alla ärenden och detta till och med under en högkonjunktur.

Ganska anmärkningsvärt är, att just jordbruk och industri — land och stad, skulle man kunna säga — nu omsider funnit varandra. Den mera omänskliga koalitionen, borgerliga mot socialister, är försöksvis sprängd. *Så kallade borgerliga* äro vi ju av naturen alla, så snart vi nått ett anständigt uppehälle. Oavsett eventuella skilda meningar om en sådan tes. Det är just rätten till det anständiga uppehållet, arbete, bildning, hedrad ålderdom med flera dylika demokratiska krav, den nya regeringen säger sig syfta. Ingen, var han befinner sig, lär vilja bestrida, att det är på det anständiga uppehållet för alla vi nu samfällt först måste inrikta oss.

Landet bör då kunna överse med oundgängliga kompromisser till en början inom en så ny samregering, dock utan att försumma erforderliga erinringar. Betyggande är särskilt, att jordbruket fått sin ryggrad med i regeringen. Det är den enda näring, som förenar allsidighet med bestånd och varaktighet. Ur dess barm, rik och givande, flyter brödet åt alla andra näringar och styrka åt rasen.

Först och sist bör sålunda *samförståndet* hemma och ute i världen och icke, såsom det ibland förefaller, förberedelser till blodiga inbördeskrig nu vara demokratiens ledstjärna. Samvetena tala ju hos alla samma försonande språk. På detta av naturen redan skapade samförstånd bygga vi sedan urminnes tider förvisningen, att allting reder sig till sist, åtminstone någorlunda.

En *humanistisk ståtskonst* såsom slutligt mål avser en sammansmältning av liberalismens bemödanden för individernas, det vill säga de odelbaras, politiska frihet, socialismens möda för deras ekonomiska frihet och ett konservativt omhänande samtidigt av vunna traditionella framsteg. För ett sådant program och knappast ur något annat kommer av sig själv den andliga friheten, även kallad pliktuppfyllelsen, såsom fulländningen i en humanistisk världsordning.

Med andra ord: nutidens mångfald av kollektiva genom författningar tillskapade juridiska personer vid styret kan ej erforderligt besjålas annat än genom *individens renässans*.

*

Det tillsättes nu en myckenhet kommittéer för större och mindre detaljer, lösryckta ur sitt sammanhang med konstitutionen i sin helhet. Det bör väl då ej längre få anses fantastiskt att i en tid som vår även gå med något allvar till grunden i de konstitutionella frågorna.

Någon besjälad principiell orientering i principerna bör komma till stånd. Reformens detaljer kunna förmodligen företrädesvis endast partiellt avgöras. Rättegångsreformen inleddes ju ock med ett till riksdagens prövning överlämnat principbetänkande. Avvisar demokrati en sådan framfärd, ligger väl däri något av en bekännelse, att vår tids största frågor kanske ej kunna lösas annat än av *diktaturen*.

*

Det hemställles,

att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära övervägande och förslag till en grundlagsrevision, som ovan sägs, för vakt-hållning om sannskyldig demokrati i styrelsesättet i förening med en renovation av grundlagarna jämväl genom borttagande av föråldrade inslag och fyllande av luckor inför vår tids nödvändigheter.

Stockholm den 24 januari 1937.

Carl Lindhagen.